

2013
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

2009
MAN BOOKER
ULUSLARARASI
ÖDÜLÜ

ALICE MUNRO

*Gençlik
Arkadaşım*

Çeviri: ERHUN YÜCESOY

♥ can
öykü

ALICE MUNRO
GENÇLİK
ARKADAŞIM

Friend of My Youth, Alice Munro

© 1990, Alice Munro

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mayıs 2016, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Editör: Seçkin Selvi

Düzeltili: Aylin Samancı, Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş

Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-3221-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750732218

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ALICE MUNRO
GENÇLİK
ARKADAŞIM

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Erhun Yücesoy

♥can

Alice Munro'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bazı Kadınlar, 2011

Çocuklar Kalıyor, 2012

Nefret, Arkadaşlık, Flört, Aşk, Evlilik, 2013

Firar, 2014

Sevgili Hayat, 2014

Castle Rock Manzarası, 2016

ALICE MUNRO, 1931'de Ontario'da doğdu. Kanadalı eleştirmenlerin "Bizim Çehov'umuz" diye tanımladıkları usta hikâyecinin *Dance of the Happy Shades* (Mutlu Gölgelelerin Dansı, 1968); *Something I've Been Meaning to Tell You* (Sana Söylemek İstedğim Bir Şey, 1974); *The Beggar Maid* (Fakir Hizmetçi, 1978); *The Moons of Jupiter* (Jüpiter'in Ayları, 1982); *The Progress of Love* (Aşkın Gelişimi, 1986); *Gençlik Arkadaşım* (1990); *Open Secrets* (Aleni Sırlar, 1994); *Çocuklar Kalıyor* (1998); *Nefret, Arkadaşlık, Flört, Aşk, Evlilik* (2001); *Firar* (2004); *Castle Rock Manzarası* (2006); *Bazı Kadınlar* (2009); *Sevgili Hayat* (2012) dışında *Lives of Girls and Women* (Genç Kızların ve Kadınların Yaşamı, 1971) adlı bir romanı yayımlandı. Munro, yazarlık kariyeri boyunca, Kanada'da Governor General, Uluslararası Man Booker, Marian Engel, Trillium Edebiyat, Rea Öykü, PEN/Malamud, Giller, Libris ve O. Henry gibi birçok ödüle layık görüldü. Ayrıca 2013 Nobel Edebiyat Ödülü'nün de sahibi oldu.

ERHUN YÜCESOY, 1969'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kıbrıs'ta İngiliz Koleji'nde tamamladı. 1992'de Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi'ni bitirdi. Çeşitli bankalarda kurumsal bankacılık alanında çalıştı. Bankacılığın ardından emtia ithalatı yapan şirketlerde finansman ve ithalat direktörlüğü görevlerini yürüttü. Tıp, evrim biyolojisi, sosyoloji, tarih, liderlik kuramları, moda felsefesi, edebiyat gibi farklı alanlarda ki kitapları Türkçeye çeviren Yücesoy halen serbest dış ticaret danışmanlığı yapmaktadır.

İçindekiler

Gençlik Arkadaşım	11
Five Points	43
Meneseteung	73
Beni Sımsıkı Tut, Ölmeme İzin Verme	105
Benzeşmezlikler	145
Buz Resimleri	185
İyilik ve Merhamet	209
Ne Fayda	239
Başka Türü	285
Peruk Vakti	321

GENÇLİK ARKADAŞIM

R.J.T.ye teşekkürlerimle

Eskiden annem rüyalarımaya girdi ve rüyalaradaki ayrıntılar birbirinden farklı olsa da sonundaki sürpriz hiç değışmezdi. Sanırım aşırı umut verdiğiinden, kolayca bağışlayıverdiğiinden bu rüyalar son buldu.

Rüyada kendimi gerçek yaşımda ve gerçek hayatımı sürdürürken görür ve annemin hâlâ hayatta olduğunu fark ederdim. (Aslında annem ellili yaşlarının başında hayatını yitirdiğinde ben de henüz yirmili yaşlarımın başındaydım.) Bazen kendimi, annem masanın üzerinde turta hamuru açtığı ya da kırmızı kenarlı, bej renkli, hurdaya dönmüş bulaşık leğeninde tabakları yıkadığı sırada eski mutfağımızda bulurdum. Ama diğere zamanlarda sokakta, asla görmeyi ummadığım yerlerde, şık bir otel lobisinde yürürken ya da bir havaalanındaki yolcu kuyruğunda beklerken ona rastlardım. Bayağı sağlıklı bir halde olurdu genelde – öyle genç ya da on yıldan uzun bir süre boyunca onu kısıvrak pençesine alıp ölümüne neden olan felç edici hastalıktan asla etkilenmemiş bir hali olmasa da hatırladığımdan çok daha iyi bir görüntü çizerdi ve beni şaşkınlığa uğrattırdı. “Kolumda belli belirsiz bir titreme var sadece; bir de yüzümün şu tarafında hafif bir sertlik hissediyorum. Sıkıntı veriyor tabii ama idare ediyorum,” derdi bana.

O zamanlar, uyanık olduğum anlarda yitirdiğimi –annemin, boyun kasları katılaştıktan ve suratı hüzünlü, kişiliksiz bir maskenin ardında kaybolmadan önce yüzündeki ve sesindeki o canlılığı– rüyalarımda yeniden bulmuştum. Rüyamda, “Bunu nasıl unutabilirdim?” diye geçiriyordum aklımdan; annemin sahip olduğu o kayıtsız ruh halini, alaycılıktan uzak ama neşeli mizacını, sabırsız ama kendinden emin hallerini nasıl unutabilirdim? Onu bunca zamandır görmediğim için üzgün olduğumu söylüyordum bir yandan da – kendimi suçlu hissettiğim için değil ama zihnimde ve yüreğimde bu gerçeklik yerine yersiz bir korkuyu beslediğim için üzgün olduğumu kastediyordum aslında; benim açımdan işin en tuhaf, en bağışlayıcı yanı da annemin gerçekçi ama bir yandan da gizemli yanıtıydı.

“Eh, ne yaparsın artık,” diyordu, “hiç olmamaktansa, varsın geç olsun. Seni bir gün göreceğimden emindim.”

Annem narin yüzlü, muzip bakışlı, tombul bacaklarına parlak ipek çoraplar giyen genç bir kadinken (öğrencileriyle birlikte çekilmiş bir fotoğrafını görmüştüm) Ottawa Vadisi’nde Grieves Okulu olarak bilinen tek derslikli bir okulda öğretmenlik yapmaya başlamıştı. Okul, Grieves ailesine ait çiftliğin bir köşesindeydi. Kıyısında sıra sıra söğüt ağaçları uzanan küçük bir nehrin yanı başında aktığı, topraklarının üzerinde Kambriyen öncesi döneme ait hiçbir kayaya rastlanmayan iyi drenajlı tarlaları, akçaağaç bahçesi, kütükten kulübeleri ve ahşap duvarları asla boyanmamış ve aşınmaya terk edilmiş gösterişsiz bir evi olan bu yer, oradaki kırsal bölgeye göre çok iyi bir çiftlikti. Ve Ottawa Vadisi’nde ahşap aşınıp renk değiştirdiğinde annem, “Neden bilmiyorum ama rengi asla griye dönmüyor, siyahlaşıyor. Havayla ilgisi olması lazım,” derdi. Grieves Okulu’nun yaklaşık yirmi mil uzağında büyüyen annem,

sık sık memleketi Ottawa Vadisi'ni dogmatik, gizemli bir havada, orayı dünyanın diğ er herhangi bir yerinden farklı kılan şeylerin üzerinde durarak anlatırdı. Evlerin duvarlarının siyahlaşması, akçaağaç şurubunun başka yerlerde üretilenlere kıyasla emsalsiz bir tadı olması, sallana sallana yürüyerek çiftlik evlerinin civarında, görüş mesafesinde dolaş an ayılar. Elbette, nihayet burayı gördüğümde hayal kırıklığına uğramıştım. Vadiden kasıt tepelerin arasındaki bir yarıksa burası asla bir vadi değil, daha çok düz tarlaların, alçak kayalıkların, gür çalılıkların ve küçük göllerin bir karışımıydı; doğal bir uyumdan yoksun, belli bir tanıma uymayan, hiçbir kalıba girmeyen dağınık, düzensiz bir kırsal alandı.

Yoksul çiftliklerde sıkça görülen kütükten ağıllar ve boyasız ev Grieves'lere göre fakirlik göstergesi değil, bir prensip meselesiydi. Paraları vardı ama harcamıyorlardı. İnsanların anneme söyledikleri buydu. Grieves'ler çok çalışıyorlardı. Asla cahil insanlar değ illerdi ama epey geri kalmışlardı. Çiftlikte elektrik yoktu. Ne bir arabaları, ne telefonları ne de traktörleri vardı. Bazılarına göre bunun nedeni Grieves'lerin Cameronian Tarikatı'na¹ mensup olmalarıydı. Okul bölgesinde bu inanca bağlı onlardan başka kimse yoktu. Aslına bakılırsa bağlı oldukları ve kendilerini Reformcu Presbiteryen olarak adlandıran kiliseleri, makineleri, elektriği ya da bu türden icatları değil, sadece iskambil oyunlarını, dans etmeyi, sinemayı ve bunun gibi şeyleri yasaklıyordu; ayrıca pazar günleri dinî olmayan ya da yapması kaçınılmaz olan eylemler dışında her türlü etkinlik de yasaktı.

Annem, Cameronian'ların kim oldukları ya da neden bu sıfatla anıldıkları konusunda herhangi bir fikre

1. İskoç Presbiteryen kilisesine bağlı, öncülüğünü 17. yüzyılda Richard Cameron'un kurduğu militan bir tarikat. (Ç.N.)

sahip değildi. Kendisinin bağılı olduğu itaatkâr ve tasasız Anglikan mezhebinin itibarlı konumundan güç alarak, “İskoçya’dan çıkma garip bir inanç,” diye yorumda bulunuyordu. Tek derslikli okulun tek öğretmeni, Grieves’lerin yanında pansiyoner olarak kalıyordu ve ahşap duvarları kararmış, gazyağı lambasının ışığıyla aydınlatılan, felce uğramış pazar günleriyle, ilkel düşünce ve yaklaşımların damgasını vurduğu o misafirhanede yaşama düşüncesi annemin biraz gözünü korkutuyordu. Fakat o sıralar nişanlı olduğundan, kırsal alanda oyalanıp hoşça vakit geçirmek yerine çeyizini tamamlamakla meşguldü; ayrıca her üç pazar gününden birini evde geçirebileceğini de hesaba katıyordu. (Grieves’lerin evinde pazar günleri ısınmak için ateş yakılabilirdi ama aynı ateşte yemek pişirilmez, hatta çay yapmak için dahi çaydanlıkta su kaynatılmazdı; ayrıca mektup yazmak ya da bir sineğe vurup ezerek öldürmek de hoş görülmezdi. Fakat anlaşıldığı kadarıyla annemin bu kurallara uyma zorunluluğu yoktu. Flora Grieves, “Yok, yok,” demişti gülerken anneme. “Sen buna dahil değilsin. Alıştığın gibi yaşamaya devam edebilirsin.” Ve bir müddet sonra annem, Flora’yla arkadaşlığını o derece ilerletti ki, önceden planlayıp aldığı karardan vazgeçerek pazar günleri eve bile gitmemeye başladı.)

Flora ve Ellie Grieves aileden geriye kalan iki kız kardeşti. Ellie, Robert Deal adında, orada yaşayan ve çiftliğin mahsulünü işleyen, buna karşın kimsenin aklında çiftliğin isminin Deal Çiftliği olarak yer etmesini sağlayamamış bir adamla evliydi. Annem, insanların anlattıklarından çıkarabildiği kadarıyla Grieves kız kardeşlerin ve Robert Deal’in en azından orta yaşta olduklarını tahmin ediyordu fakat kız kardeşlerin küçüğü Ellie sadece otuz yaşlarındaydı, Flora ise ondan yedi-sekiz yaş büyüktü. Robert Deal ise ikisinin arasında bir yaşta olabilirdi.

Evdeki yaşam umulmadık bir biçimde bölünmüştü. Evli çift, Flora ile birlikte yaşamıyordu. Evlendiklerinde

Flora onlara oturma ve yemek odasını, ön taraftaki yatak odalarıyla merdiven boşluğunu ve kış mutfağını vermişti. Banyoyu ise kimin kullanacağı konusunda bir karar vermek gerekmiyordu, zira evin bir banyosu yoktu. Flora açık çatı kirişleri ve çıplak tuğla duvarları olan yaz mutfağını kullanıyordu; arka taraftaki eski kiler dönüştürülüp dar bir yemek odası, bir oturma odası ve birinde annemin kaldığı iki yatak odası elde edilmişti. Öğretmen, evin imkânlarının daha kısıtlı bölümünde Flora ile yaşıyordu. Ama annem buna aldırımıyordu. Hiç düşünmeden Flora'yı ve onun neşeli hallerini ön taraftaki odaların sessiz ve bir reviri andıran havasına tercih etmişti. Flora'nın nüfuz alanı asla tüm eğlencelerin yasak olduğu bir yer değildi. Evde bir krokinol oyun tahtası¹ vardı ve anneme nasıl oynanacağını öğretmişti.

Elbette ev, Robert ve Ellie'nin bir aile sahibi olacakları ve odaya ihtiyaç duyacakları beklentisi üzerine bölünmüştü. Ama bu gerçekleşmemişti. Robert ve Ellie on iki yıldan uzun bir süredir evliydim ama hayatta kalabilen bir çocuğa sahip olamamışlardı. Ellie art arda hamile kalmıştı kalmasına, ne var ki bebeklerden ikisi ölü doğmuş ve gerisi de düşüklere kurban gitmişti. Annemin vadedeki ilk yılında, Ellie zamanının çoğunu yatakta geçiriyordu ve annem onun yeniden hamile kaldığını tahmin ediyordu ama evde bunun bahsi açılmıyordu. Bu gibi insanlar böyle konulardan söz etmezdi. Ellie'nin dış görünümüne bakıp ne zaman ayağa kalktığını ve etrafta dolaşıp yürüdüğünü anlamak mümkün değildi, zira sarkık göğüslü, gergin ve perişan bir kadın vardı karşınızda. Gittiği her yere bir hasta yatağı kokusu götürüyordu ve her

1. 19. yüzyılda, Ontario Kanada'da Eckhardt Wettlaufer adında bir zanaatkâr tarafından icat edilen bir oyun tahtası. Menonit ve Amish'ler arasında popüler olan, el ve göz koordinasyonuna ve odaklanmaya dayalı bir masa oyunu. (Ç.N.)

konuda çocukça mızızlanıp huysuzluk ediyordu. Flora hem ona bakıyor hem de evin tüm işlerini yapıyordu. Kirli çamaşırları yıkayıp odaları tertipliyor, bir yandan evin her iki kısmında yemek yapıp masayı kurarken bir yandan da hayvanları sağması ve ayırması için Robert'a yardım ediyordu. Daha gün doğmadan kalkıyor ve sanki asla yorulmuyordu. Annemin orada geçirdiği ilkbahar aylarında evde büyük bir temizliğe girişilmişti. Flora bizzat merdivenlere tırmanarak dış pencereleri aşağı indirmiş, onları yıkayıp bir köşeye dizmiş, ahşap eşyaları ovup yerleri cilalayabilmek için odalardaki tüm mobilyaları bir bir dışarı taşımıştı. Dolaplarda duran ve temiz olduğu varsayılan her tabağı ve bardağı yeniden yıkamıştı. Eline geçen her tencereyi ve kaşığı kaynar sulardan geçirmişti. Öylesine bir gereksinim ve enerjinin hâkimiyetindeydi ki geceleri neredeyse hiç uyuyamıyordu; annem soba boruları sökülürken ya da ucuna bulaşık kurulama bezi sarılmış bir süpürge tozlu örümcek ağlarına vurulurken çıkarıldığı seslere uyanıyordu. Yıkanmış, perdesiz pencerelerden içeriye amansız bir ışık seli akıyordu. Ev, insanı etkileyen müthiş bir temizlik içindeydi. Annem isilik çıkarmasına neden olan beyazlatılmış ve kolalı çarşaf lar üzerinde uyuyordu artık. Hasta Ellie her gün cila ve temizleme tozlarının kokusundan yakınıyordu. Flora'nın ellerinin derileri soyulmuş ve yara içindeydi ama o, neşeli ve dinç mizacını asla yitirmiyordu. Başındaki eşar bı, önlüğü ve üzerinde torba gibi duran, tırmanarak yaptığı işlerde giydiği Robert'ın tulumu ona şen şakrak ve ne yapacağı kestirilemez bir komedyen havası veriyordu.

Annem ona Mevlevi dervişi adını takmıştı. Bir defasında, "Sen tam bir Mevlevi dervişisin Flora," demiş ve bunun üzerine Flora duraksamıştı. Bunun ne anlama geldiğini bilmek istiyordu. Annem de kadının sof u inançlarını rencide edip onu gücendirmekten biraz çekinme-

sine rağmen Mevlevi'nin anlamını açıklamaya girişmişti (Aslında buna sofuluk denmezdi pek. Bu daha çok dinî kurallara sıkıca bağlılıktı). Tabii ki bir softalık söz konusu değildi. Flora'nın inancına bağlılığında haince tutumlardan, kendini beğenmiş bir uyanıklılıktan eser yoktu. Dinsizlerden, ezoterik inançlardan korkmuyordu. Hep onların arasında yaşamıştı. Bir Mevlevi dervişi olma düşüncesi hoşuna gidiyordu ve bunu kız kardeşine söylemek istiyordu.

“Öğretmenin bana ne dediğini biliyor musun?”

Flora da, Ellie de siyah saçlı, siyah gözlü, uzun boylu, uzun bacaklı ve dar omuzlu kadınlardı. Ellie bir enkaz halindeydi tabii ama Flora hâlâ dimdik ayaktaydı ve zarafetini koruyordu. Annem onun at arabasıyla kasabaya inerken bile bir kraliçe gibi görünebildiğini söylüyordu. Kiliseye gideceklerinde iki tekerlekli faytonu ya da büyük sandalı kullanıyorlardı; ama kasabaya indiklerinde çoğu kez satmak için yün –çiftlikte birkaç koyun besliyorlardı– ya da mahsul dolu çuvallar taşımak ve eve erzak getirmek zorundaydılar. Birkaç millik bu yolculuk pek öyle sık yapılmazdı. Robert atı idare etmek için öne oturuyordu; Flora da at arabasını gayet güzel kullanıyordu ama atı her zaman erkek sürmeliydi. Flora arkada durup çuvallara tutunuyordu. Kasabaya gidişgeliş yolunda kesintisiz ayakta duruyor ve başında siyah şapkasıyla kolayca dengesini bozmadan yolculuk ediyordu. Neredeyse saçma geliyor insana ama aslında öyle değil. Annem, Flora'nın siyah saçlarıyla, her zaman hafif yanık teniyle ve kıvraklığı, dik, cüretkâr ve sakin duruşuyla bir Çingene kraliçesine benzediğini düşünüyordu. Elbette Flora'nın altın bilezikleri ve canlı renklerde kıyafetleri yoktu. Annem onun inceliğine ve çıkık elmacıkkemiklerine imreniyordu.

Olaylara ve insanlara çok farklı açılardan ve perspektiflerden bakabilen Alice Munro'nun bu bakış açısıyla yazdığı öyküler, dünyanın hangi coğrafyasında ve toplumunda olursa olsun bütün insanların ortak özünü yakalamayı başarıyor.

Gençlik Arkadaşım'daki on öykü; insanların geçmişlerinden bugüne uzanan etkileri, bu etkilerin farklı kişilerin yaşamını biçimlendirişini, çok eskilerde kalmış çiftlik yaşamlarını ama öncelikle insan ilişkilerini ve insanların bir yandan kendileriyle öte yandan başkalarıyla yüzleşmelerini Munro'nun benzersiz anlatımıyla aktarıyor.

Kanada'nın çetin ikliminde yaşananları okurken, nerede olursanız olun, anlatılanlara hiç yabancılik duymadan, kendinizi öykülerin sürükleyiciliğine kaptıracaksınız.

